

AKTUÁLNE OTÁZKY PRIPRAVENOSTI OBYVATEĽSTVA NA SEBAOCHRANU A VZÁJOMNÚ POMOC POČAS MIMORIADNYCH UDALOSTÍ

Lubomír Betuš¹

ABSTRAKT

Príspevok je zameraný na analýzu súčasného stavu vzdelávania a jeho odborného zamerania, obsahu, na aktuálne otázky pripravenosti obyvateľstva, orgánov krízového riadenia v štátnej správe a samospráve, stavu prípravy detí a mládeže na školách, pred účinkami mimoriadnych udalostí. Zovšeobecňuje získané skúsenosti a poznatky, **navrhuje východiská a spôsoby** pre skvalitnenie systému vzdelávania a pripravenosti obyvateľstva k riešeniu úloh a opatrení počas mimoriadnych udalostí a vyhlásenia mimoriadnej situácie.

Kľúčové slová:

Bezpečnostné prostredie. Plánovanie a projektovanie vzdelávania. Odborná spôsobilosť. Sebaochrana a vzájomná pomoc.

ABSTRACT

The paper is focused on the analysis of the current state of education and its professional focus, content, current issues of population preparedness, crisis management bodies in state administration and self-government, the state of preparation of children and youth in schools, the effects of extraordinary events. It generalizes the acquired experience and knowledge, proposes the bases and ways to improve the education system and the preparedness of the population to solve the problems and measures during extraordinary events and the statement of an emergency situation.

Key words

Security Environment. Education Planning. Professional Competency. Self-Protection and Mutual Help.

¹Lubomír Betuš, PaedDr., CSc., Sekcia krízového riadenia MV SR, Bratislava, Drieňová 22, tel: 0908083164, 0902440682, email : lubomir.betus@minv.sk, lubomir.betus491@gmail.com

1 VÝCHODISKÁ A CIELE PRÍPRAVY OBYVATEĽSTVA NA SEBAOCHRANU A VZÁJOMNÚ POMOC

Systém civilnej ochrany v Slovenskej republike má vo svojej činnosti špecifické postavenie. Vyplýva to nielen z úloh vyplývajúcich zo Ženevských konvencií a dodatkových protokolov, z 12. augusta 1949 ale aj z právnych noriem EU a SR o civilnej ochrane obyvateľstva. Tieto majú významný vplyv na systém a na široké spektrum cieľovej skupiny, ktorou sú podľa Zákona č. 42/1994 Z. z o civilnej ochrane obyvateľstva, okrem iného životy, zdravie a majetok, na území Slovenskej republiky.

Heterogenosť cieľovej skupiny je objektívne daná rôznym vekom, vzdelaním, postavením v spoločnosti, schopnosťami, subjektívnymi možnosťami, profesiou, odbornosťou. Túto skutočnosť je potrebné brať do úvahy i pri zabezpečovaní vzdelávania a odbornej prípravy na možné ohrozenie mimoriadnymi udalosťami. Ak sa chceme zaoberať analýzou vzdelávacej činnosti a odbornej prípravy obyvateľstva a prísť k určitým objektívnym záverom nevyhnutne si musíme na úvod položiť niekoľko základných otázok a odpovedať na ne. V našom konkrétnom prípade to znamená zhodnotiť súčasný stav vo vzdelávaní.

Vzhľadom na súčasnú a predpokladanú situáciu v SR, Európe a vo svete, ako aj uplatňovania nových implementovaných pravidiel a predpisov EU a ďalších relevantných medzinárodných orgánov a inštitúcií je potrebné z východísk Koncepcie organizácie a rozvoja civilnej ochrany do roku 2025 **definovať nové ciele ktoré reflektujú a reagujú na potreby systému CO, pri príprave a reakcii na aktuálne bezpečnostné riziká a ochranu obyvateľstva.**

Môžeme ich sformulovať nasledovne :

1. Systémové riešenie vzdelávania, odbornej prípravy obyvateľstva, orgánov krízového riadenia, prostredníctvom. Schválenie koncepcie vzdelávania a odbornej prípravy, vybudovania Inštitútu ochrany obyvateľstva pre vedecko-výskumnú, vzdelávaciu, výcvikovú, informačnú činnosť a propagačnú činnosť v oblastiach civilného a núdzového plánovania, krízového riadenia, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvateľstva pred účinkami mimoriadnych udalostí a krízových situácií.
2. Stanovenie cieľových skupín pre získanie základného, zdokonaľovacieho a špecializovaného vzdelávania a odbornej spôsobilosti.
3. Stanovenie a určenie spôsobu a zásad pre spracovanie tematických plánov, vzdelávacích programov a rozvrhov pre jednotlivé cieľové skupiny.
4. V súčinnosti s Akadémiu policajného zboru v Bratislave a Fakultou bezpečnostného inžinierstva Žilinskej univerzity vytvoriť podmienky na získavanie a prehlbovanie kvalifikácie orgánov krízového riadenia v štátnej správe a samospráve, profesionálneho a karietového rastu pedagogických pracovníkov na základných a stredných školách v športovo-brannej činnosti a výučby ochrany života a zdravia.
5. Realizovať koordináciu a výkon štátnej správy v oblasti vzdelávania v krízovom riadení v spolupráci s Ministerstvom školstva vedy, výskumu a športu,

Ministerstvom životného prostredia, Ministerstvom obrany, Ministerstvom zdravotníctva, Ministerstvom kultúry a ďalšími zainteresovanými ústrednými orgánmi štátnej správy.

2 ZÁMER KONCEPCIE VZDELÁVANIA A PRÍPRAVY NA CIVILNÚ OCHRANU

Legislatívny základ procesu vzdelávania a odbornej prípravy v oblasti krízového riadenia a prípravy obyvateľstva je tvorený príslušnými zákonmi a vyhláškami. K uvedenému bude však potrebné dopracovať Konceptiu vzdelávania a prípravy na civilnú ochranu, ktorá je v záverečnom štádiu a je pripravená k medzirezortnému prerokovaniu a pripomienkovaniu.

2.1 ZAMERANIE VZDELÁVANIA A ODBORNEJ PRÍPRAVY NA CIVILNÚ OCHRANU

Obsahové zameranie koncepcie vzdelávania a odbornej prípravy na sebaobranu a vzájomnú pomoc bude rešpektovať tieto východiskové úlohy a bezpečnostné opatrenia:

- Úlohy národného vzdelávania v podmienkach systému civilnej ochrany obyvateľstva.
- Úlohy obrany štátu a vnútornej bezpečnosti, integrovaného záchranného systému, hospodárskych opatrení pre krízové situácie.
- Na základe pôsobností a úloh orgánov krízového riadenia v štátnej správe a samospráve zvládnuť riešenie krízových situácií na jednotlivých úrovniach, zvládnuť právne dokumenty, plánovacie a riadiace postupy, skvalitniť obsah a úroveň krízovej komunikácie.
- Zefektívnenie vzdelávacích programov základných a stredných škôl v úlohách učiva ochrany života a zdravia, v získavaní praktických nácvikov detí a mládeže, znalostí, praktických cvičení a nácvikov obyvateľstva.

Pre budúce obdobie na základe predchádzajúcich skúseností navrhujeme systém prípravy zamestnancov a osôb prevzatých do starostlivosti, obyvateľstva v obciach a mestách upraviť. Ciele, štruktúra a diferencované obsahové zameranie vzdelávania a odbornej prípravy budú odpovedať potrebám prípravy týchto hlavných cieľových skupín:

- Zodpovední príslušní zamestnanci samosprávnych krajov v SR.
- Štátni zamestnanci na OÚ a na OÚ v sídle kraja.
- Zamestnanci štátnej správy, HaZZ, ozbrojených síl SR, Policajného zboru SR .
- Právnické osoby a fyzické osoby s odbornou spôsobilosťou zabezpečujúce ochranu obyvateľstva pred a počas mimoriadnych udalostí.
- Zodpovední zamestnanci subjektov hospodárskej mobilizácie, predovšetkým vo sfére dopravy, energetiky, zdravotníctva, chemického priemyslu, spojov a telekomunikácií a pod.

- Volení funkcionári samosprávy – poslanci obcí a krajov, starostovia a primátori ako aj príslušní zodpovední pracovníci mestských a obecných úradov.
- Riaditelia základných a stredných škôl, učitelia zabezpečujúci výučbu zameranú na ochranu života a zdravia, pripravujúce účelové cvičenia a didaktické hry.

2.2 ZAMERANIE ZÁKLADNÉHO STUPŇA VZDELÁVANIA A ODBORNEJ PRÍPRAVY OBYVATEĽSTVA

Získanie základného vzdelania a odbornej prípravy obyvateľstva na sebaobranu a vzájomnú pomoc predpokladá od roku 2018 absolvovanie trojročného programu.

Obsahové zameranie prvého roku:

A. Mimoriadne udalosti

Typy mimoriadnych udalostí - rozdelenie, charakteristika a spôsob ochrany.

Ochrana obyvateľstva pred živelnými pohromami - náhle povodne, víchrice, záplavy, požiare svahové zosuvy, snehové kalamity, zemetrasenie, lavíny, veľký zosuv pôdy, extrémne teplo/chlad a pod. Záchranné práce, kolektívna ochrana evakuácia a ukrytie.

B. Informačný a komunikačný systém civilnej ochrany

Poznanie informačného systému civilnej ochrany, hlásna služba, informačná služba.

Postupy pri ohrození, reakcia na varovné signály, volania na tiesňovú linku.

C. Ochrana obyvateľstva pred ohrozením verejného zdravia II. stupňa

Charakteristika ohrozenia verejného zdravia II. stupňa. Ochrana obyvateľstva pred ohrozením verejného zdravia II. stupňa. Ovládanie spôsobov ochrany pred nákazami, infekčnými nemocami, epidémiami, chrípkou, respiračnými chorobami, úrazmi. Poskytovanie prvej predlekárskej pomoci.

Obsahové zameranie druhého roku:

A. Ochrana obyvateľstva pred účinkami nebezpečných látok

Podstata, vlastnosti a účinky nebezpečných látok, ochrana pred účinkami biologických, chemických a rádioaktívnych látok, spôsob ochrany, pásma ohrozenia obyvateľstva pri ich úniku, kolektívna ochrana a evakuácia.

B. Informačný a komunikačný systém civilnej ochrany

Poznanie informačného systému civilnej ochrany, hlásna služba, informačná služba.

Postupy pri ohrození, reakcia na varovné signály, volania na tiesňovú linku.

C. Ochrana obyvateľstva pred ohrozením verejného zdravia II. stupňa

Charakteristika ohrozenia verejného zdravia II. stupňa. Ochrana obyvateľstva pred ohrozením verejného zdravia II. stupňa. Ovládanie spôsobov ochrany pred nákazami, infekčnými nemocami, epidémiami, chrípkou, respiračnými chorobami, úrazmi. Poskytovanie prvej predlekárskej pomoci.

Obsahové zameranie tretieho roku:

A. Ochrana obyvateľstva pred účinkami nebezpečných meteorologických javov a zmien.

Ochrana obyvateľstva pred účinkami vysokých teplôt, mrazov, nedostatku pitnej vody. Využitie núdzového zásobovania a ubytovania, poznatkov z prežitia v tiesni, s dôsledkami nákaz a ochorení.

B. Informačný a komunikačný systém civilnej ochrany

Poznanie informačného systému civilnej ochrany, hlásna služba, informačná služba. Postupy pri ohrození, reakcia na varovné signály, volania na tiesňovú linku.

C. Ochrana obyvateľstva pred ohrozením verejného zdravia II. stupňa

Charakteristika ohrozenia verejného zdravia II. stupňa. Ochrana obyvateľstva pred ohrozením verejného zdravia II. stupňa. Ovládanie spôsobov ochrany pred nákazami, infekčnými nemocami, epidémiami, chrípkou, respiračnými chorobami, úrazmi. Poskytovanie prvej predlekárskej pomoci.

2.3 ZAMERANIE STREDNÉHO STUPŇA VZDELÁVANIA A ODBORNEJ PRÍPRAVY OBYVATEĽSTVA

Stredný stupeň vzdelávania a odpornej prípravy obyvateľstva na sebaochranu a vzájomnú pomoc bude mať zdokonaľovací a špecializačný charakter

Zdokonaľovacia úroveň získania stredného vzdelania a odbornej prípravy obyvateľstva na sebaochranu a vzájomnú pomoc predpokladá nasledujúce tematické zameranie:

Obsahové zameranie v prvom roku - zdokonaľovacie

- Získavanie vedomostí a skúseností na ovládanie postupov a metód k ochrane obyvateľstva podľa jednotlivých mimoriadnych udalostí a podľa priebehu ohrozenia obyvateľstva po vzniku mimoriadnych udalostí a po vyhlásení mimoriadnych situácií.
- Organizovanie prípravy obyvateľstva na sebaochranu a vzájomnú pomoc prostredníctvom moderných spôsobov varovania a vyrozumienia.
- Ochrana obyvateľstva pred ohrozením verejného zdravia II. stupňa, ovládanie spôsobov ochrany pred nákazami, infekčnými nemocami, epidémiami, chrípkou, úrazmi, respiračnými chorobami, poskytovanie prvej predlekárskej pomoci.

Vzdelávanie v druhom a treťom roku stredného stupňa vzdelávania a odbornej prípravy obyvateľstva na sebaochranu a vzájomnú pomoc má charakter špecializovanej prípravy.

Obsahové zameranie v druhom roku - špecializované

- Získavanie vedomostí a skúseností na riadenie postupov a metód k ochrane obyvateľstva podľa jednotlivých mimoriadnych udalostí a podľa priebehu ohrozenia obyvateľstva a po vyhlásení mimoriadnych udalostí.

- Organizovanie prípravy obyvateľstva na sebaobranu a vzájomnú pomoc prostredníctvom aktívnych moderných spôsobov varovania a vyrozumienia.
- Ochrana obyvateľstva pred ohrozením verejného zdravia II. stupňa, ovládanie spôsobov ochrany pred nákazami, infekčnými nemocami, epidémiami, chrípkou, úrazmi, respiračnými chorobami, poskytovanie prvej predlekárskej pomoci.

Obsahové zameranie v treťom roku - špecializované

- Bezpečnostný systém štátu, ochrana obyvateľstva, činnosť zložiek integrovaného záchranného systému z hľadiska prevencie, pripravenosti, reakcie a odozvy na mimoriadne udalosti a obnovy územia. Všeobecne záväzné právne predpisy na úseku civilnej ochrany obyvateľstva a na úseku riadenia štátu v krízových situáciách.
- Systém úloh a opatrení pri vzniku mimoriadnych udalostí a počas vyhlásených mimoriadnych situácií.
- Význam, obsah a štruktúra plánu ochrany obyvateľstva, využitie záverov z analýzy územia, spracovanie zámeru.
- Spracovanie plánu ochrany obyvateľstva, plán prípravy a nácvikov činnosti OKR, metodika činnosti, plán kontrolnej činnosti.
- Zabezpečenie realizácie plánu ochrany obyvateľstva, informovanie obyvateľstva, grafická časť.
- Ochrana obyvateľstva pred ohrozením verejného zdravia II. stupňa, ovládanie spôsobov ochrany pred nákazami, infekčnými nemocami, epidémiami, chrípkou, respiračnými chorobami, úrazmi, poskytovanie prvej predlekárskej pomoci.

2.3 ZAMERANIE ŠPECIALIZOVANÉHO VZDELÁVANIA A ODBORNEJ PRÍPRAVY ORGÁNOV KRÍZOVÉHO RIADENIA, KRÍZOVÝCH ŠTÁBOV OU, ŠTÁBOV A JEDNOTIEK CO, ZÍSKANIA ODBORNEJ SPÔSOBILOSTI

Odborná príprava zameraná na získanie odbornej spôsobilosti na úseku civilnej ochrany sa vykonáva každoročne v súlade s príslušnými zákonmi a vyhláškami. Organizátorom je Sekcia krízového riadenia Ministerstva vnútra SR.

Hlavné východiská a zmeranie:

- Odborná príprava pre získanie odbornej spôsobilosti sa vykonáva podľa § 18 a zákona NR SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov a vyhlášky MV SR č. 7/2012 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o odbornej spôsobilosti na úseku civilnej ochrany obyvateľstva.
- Odborná spôsobilosť je súhrn teoretických vedomostí a praktických zručností, ktoré sú potrebné na vypracovanie a aktualizáciu plánu ochrany obyvateľstva,
- vypracovanie a aktualizáciu plánu ochrany zamestnancov a osôb prevzatých do starostlivosti, vzdelávaciu činnosť na úseku civilnej ochrany.

- Ochrana obyvateľstva pred ohrozením verejného zdravia II. stupňa, ovládanie spôsobov ochrany pred nákazami, infekčnými nemocami, epidémiami, chrípka, úrazmi, respiračnými chorobami, poskytovanie prvej predlekárskej pomoci.

Cieľová skupina:

- Príslušní zamestnanci štátnej správy a samosprávy (obcí a krajov).
- Zriaďovatelia a zamestnanci ich zariadení, právnické osoby a fyzické osoby – podnikatelia, inštitúcie, organizácie a zložky integrovaného záchranného systému, zamestnanci škôl vykonávajúci činnosť v systéme civilnej ochrany, odborní pracovníci kultúrnych zariadení (galérie, múzeá a pod.), zamestnanci zdravotníckych zariadení a zariadení sociálnej starostlivosti samosprávnych krajov, živnostníci a zamestnanci súkromných organizácií a vzdelávacích inštitúcií.

Jednotlivé vzdelávacie aktivity budú tematicky rozdelené do viacerých modulov (Tabuľka 1), v ktorých sa budú sústreďovať jednotlivé tematické celky.

Tabuľka 1 Návrh kategorizácie vzdelávacích modulov v systéme vzdelávania a odbornej prípravy

Modul	Obsah
„ A „	Základný všeobecný. Všeobecné základy krízového riadenia v štátnej správe a diferencovane v samospráve
„ B „	Problematika krízového riadenia z hľadiska orgánov krízového riadenia a najmä krízových štábov obcí a okresov
„ C „	Krízové riadenie počas a krízové plánovania mimoriadnych udalostí a mimoriadnych situácií v okresoch a obciach
„ D „	Civilná obyvateľstva pred následkami mimoriadnych udalostí, charakteristika a spôsob ochrany
„ E „	Obrana štátu a príprava obyvateľstva na krízové situácie
„ F „	Ochrana ekonomiky
„ G „	Ochrana obyvateľstva a bezpečnosť , ochrana verejného poriadku
„ H „	Ochrana obyvateľstva pri úlohách a opatreniach hospodárskej mobilizácia
„ I „	Ochrana obyvateľstva a úlohy integrovaného záchranného systému
„ J „	Ochrana obyvateľstva a krízové riadenie v oblasti ochrany verejného zdravia
„ K „	Ochrana obyvateľstva a medzinárodná spolupráca a koordinácia pri riešení mimoriadnych udalostí a mimoriadnych situácií
„ L „	Informačný systém a krízová komunikácia

ZÁVER

Našou spoločnou úlohou – riadiacich zložiek v pôsobnosti MV SR, pracovísk vysokých škôl, zamestnancov štátnej správy a samosprávy v oblasti krízového riadenia, odborníkov v prvkoch integrovaného záchranného systému a riadiacich krízových štábov – je účelná koordinácia a súčinnosť pri zavádzaní nových prístupov

konceptie vzdelávania a odbornej prípravy v súlade s aktuálnymi potrebami prípravy obyvateľstva ako aj s normami a očakávaniami EÚ.

Spolu s tým pripraviť systém civilnej ochrany s diferencovaným prístupom k záchranným a riadiacim zložkám IZS v pôsobnosti MV SR s dôrazom na nástroje a metodiky riadenia IZS. Zvýšiť PC a IT zručnosti zamestnancov záchranných a riadiacich zložiek MV SR, krízových štábov s dôrazom na špecifické potreby systému civilnej ochrany na úrovni krajov, okresov miest a obcí.

V spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu odborne pripraviť pedagogických pracovníkov škôl všetkých stupňov na zvládnutie moderných metód prípravy a vzdelávania detí a mládeže k ochrane obyvateľstva pred následkami mimoriadnych udalostí.

V súčinnosti s Ministerstvom obrany SR, Ministerstvom školstva, vedy výskumu a športu SR a vybranými vysokými školami vypracovať kompetenčný model pracovníkov na pracovných pozíciách zapojených do budovania a výkonu prípravy učiteľov k športovo brannej výchove.

LITERATÚRA

- [1] Zákon NR SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov.
- [2] Zákon č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme v znení neskorších predpisov.
- [3] Zákon č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny, vojnového stavu v znení neskorších predpisov.
- [4] Uznesenie vlády SR č. 343 z 28. mája 2008 ku koncepcii organizácie a rozvoja civilnej ochrany do roku 2015.
- [5] Uznesenie vlády SR č. 657 z 12. októbra 2011 k stratégii celoživotného vzdelávania.
- [6] Uznesenie vlády SR č. 20 z 18. januára 2012 k národnej stratégii pre globálne vzdelávanie na obdobie rokov 2012 – 2016.